

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

BAKALÁRSKA PRÁCA

2011

Lucia Kunová

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

**VÝCHOVA K HODNOTÁM V DOBE NÁZOROVÉHO
PLURALIZMU**

Bakalárska práca

Študijný program: Pedagogika

Školiace pracovisko: KPG – Katedra pedagogiky

Školiteľ: PaedDr. Gábor Pintes, PhD

Nitra 2011

Lucia Kunová

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Pedagogická fakulta

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Lucia Kunová
Študijný program: pedagogika (Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st., denná forma)
Študijný odbor: 1.1.4 pedagogika
Typ záverečnej práce: Bakalárska práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský

Názov: Výchova k hodnotám v dobe názorového pluralizmu
Anotácia: Predmetná problematika záverečnej práce je z oblasti pedagogickej axiológie. Skúma odlišné východiská hodnotovej výchovy, ktoré sú spôsobené javom názorového pluralizmu.

Školiteľ: PaedDr. Gábor Pintes, PhD.
Oponent: PaedDr. Katarína Hollá, PhD.
Katedra: KPG - Katedra pedagogiky
Vedúci katedry: prof. PhDr. Viera Kurincová, CSc.
Dátum zadania: 02.10.2009
Dátum schválenia: 30.11.2009

prof. PhDr. Viera Kurincová, CSc.
vedúci/a katedry

POĎAKOVANIE

Na tomto mieste vyjadrujeme poďakovanie svojmu školiteľovi PaedDr. Gáborovi Pintesovi, PhD. Za jeho cenné rady, odporúčania a trpezlivosť pri vypracovávaní našej záverečnej bakalárskej práce.

ABSTRAKT

KUNOVÁ, Lucia: *Výchova k hodnotám v dobe názorového pluralizmu*. [Bakalárska práca] Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Pedagogická fakulta; Katedra pedagogiky. – Školiteľ: PaedDr. Gábor. Pintes, PhD. Nitra: PF, 2011. 32s.

Témou bakalárskej práce je výchova k hodnotám v dobe názorového pluralizmu. V tejto práci je pozornosť venovaná najmä vysvetleniu pojmov ako napríklad hodnoty, pluralizmus a výchova. Predmetová problematika je z pedagogickej axiológie. Vzhľadom na zadanie práce sa v texte venujeme najmä hodnotám, aký význam majú v živote človeka a či sú hodnoty pre nich dôležité. Záverečná práca je teoretického charakteru vychádza z odbornej literatúry. Jej cieľom je najmä vysvetlenie pojmu hodnoty. A ide tu tiež aj o vysvetlenie pojmu pluralizmus, ktorý je v tejto práci veľmi dôležitý.

Kľúčové slová:

pluralizmus, výchova, hodnoty

ABSTRACT

KUNOVÁ, Lucia: *The education to values in the period of value pluralism*. [Bachelor work] Constantine The Philosopher University In Nitra. Faculty of Education; Department of education. – Thesis: PaedDr. Gábor Pintes, PhD. Nitra: PF, 2011. 32s.

The theme of this bachelor work is the education to values in the period of value pluralism . In this work the attention is paid especially to explain some expressions like for example : values , pluralism and education . The subject issue is from pedagogic axiology . In regard to layout of the work we are paying attention especially to values , their meaning in the life of the humans and if they are important for them . The final work is in theoretical character and issues from specialistic literature . Her goal is to especially explain expression the value and realization of what price does the values have for us humans in everyday life . And it is about the explanation of expression the pluralism , which is very important in this work .

Key words :

pluralism , education , values

OBSAH

ÚVOD

1	TEORETICKÉ VYMEDZENIE ZÁKLADNÝCH POJMOV.....	10
1.1	Výchova.....	10
1.1	Ciele výchovy.....	12
1.2	Pluralizmus.....	13
1.2.1	Aké druhy pluralizmu poznáme.....	14
1.2.2	Princíp pluralizmu.....	15
1.3	Pedagogická axiológia.....	16
1.3.1	Podstata hodnoty.....	19
1.3.2	Delenie hodnôt.....	20
1.3.3	Hodnotové orientácie.....	22
1.3.4	Výskum hodnôt.....	23
1.3.5	Výchova k hodnotám.....	24
2	VÝCHOVA K HODNOTÁM V KULTÚRNOM A NÁZOROVOM PLURALIZME.....	26
2.1	Multikultúrna výchova.....	26
2.2	19. Storočie vo vzťahu k problematike hodnôt.....	31
2.3	Postmoderna a moderna – pluralita.....	33
2.4	Pluralita ako etická hodnota.....	35
2.5	Rozdiel medzi modernou a postmodernou.....	36
2.6	Hodnoty a hodnotová orientácia v súčasnej dobe.....	38

2.7 Premeny hodnôt.....	39
ZÁVER.....	42
LITERATÚRA.....	43

ÚVOD

Témou našej bakalárskej práce sú výchovné hodnoty v dobe názorového pluralizmu. Túto tému sme si vybrali najmä preto, lebo nás zaujal názov tejto práce, lebo s pojmom pluralizmus a s jeho otázkami sme sa ešte nikdy nestretli až teraz keď máme prácu na túto tému.

Ak máme byť úprimný zo začiatku sme moc neboli radi s rozhodnutím, ktoré sme spravili. Na začiatku keď sme si zhľadali materiál bolo veľmi problematické niečo zohnať. Mali sme veľký strach, že nebudeme vedieť túto tému spracovať. Postupom času keď sme zohnali nejaký materiál sme aj boli celkom radi, že takúto tému máme. Zistovali sme, že je to veľmi zaujímavá téma. Cieľom našej práce bolo zistiť odlišné východiská hodnotovej výchovy, ktoré sú spôsobené javom názorového pluralizmu a aké hodnoty sú dôležité v živote človeka ako sa postupom času ľudia menia a ako sa ich hodnoty menia počas života. Predmetová problematika je z pedagogickej axiológie.

Na úvod v prvej kapitole sa budeme venovať vysvetleniu základných pojmov ako sú napríklad výchova, pluralizmus, hodnoty. Na vysvetlenie pojmu výchova nebolo vôbec problém zohnať veľa materiálu, lebo v dnešnej dobe je veľmi veľa materiálu kde sa nachádza pojem výchova. S výchovou sa stretávame každý deň. Či už sme doma, alebo sa niekde nachádzame. Každý sa snaží niekoho vychovať, alebo ho nejako zmeniť, aby sa podobal na neho, lebo niektorí ľudia si myslia, že sú dokonalí. Ďalej o pojme výchova píšeme, že ľudia sú dnes ľahko ovplyviteľní napríklad aj médiami. O výchove sme citovali aj rôzne definície ako napríklad od M. Zelinu a J. Průchu. Ďalší pojem, ktorý sme definovali v našej práci je pluralizmus. Zistili sme, že je to vlastne rôznorodosť názorov. Spomenuli sme tam, že sme toho názoru, že si myslíme, že tam ide hlavne o to, aby ľudia mali slobodu prejavu a každý mal svoj názor. A hlavne, aby sa ho nebáli presadiť. Posledným pojmom, ktorému sme sa venovali v prvej kapitole sú pojem hodnoty. Čo sa týka hodnôt hodnoty sú veľmi dôležité v živote každého človeka, ale každý človek má iný hodnotový rebríček. Pre každého človeka je v živote niečo iné dôležité čo má pre neho hodnotu. V druhej kapitole sme sa venovali výchovným hodnotám v dobe názorového a kultúrneho pluralizmu.

1 TEORETICKÉ VYMEDZENIE ZÁKLADNÝCH POJMOV

Na začiatok tejto práce sme sa rozhodli pre vysvetlenie základných pojmov, ktoré súvisia s danou problematikou tejto práce, ktoré sa tu budú často spomínať. Ide najmä o výchovu, hodnoty, pluralizmus atď.

1.1 Výchova

Ako prvé sme sa rozhodli definovať termín výchova. S pojmom výchova sa budeme v tejto práci stretávať veľmi často. Pod pojmom výchova môže chápať každý z nás niečo iné. Výchova je v pedagogike predmetom skúmania. Ide tam o zdokonaľovanie vlastností a schopností človeka. Myslíme si, že výchovou môžeme dosiahnuť zlepšenie človeka hlavne vtedy ak je tá výchova správna. Pri výchove dieťaťa si myslíme, že je správne ak nenútime dieťa k niečomu čo samo nechce, aby to robilo len preto, lebo si to tak želáme my ako rodičia. Máme na mysli napríklad chodenie na nejaké krúžky či výber školy. V dnešnom svete, ktorý je veľmi uponáhľaný si rodičia nenájdu veľa času na deti čo je veľmi zle. Radšej sa venujú svojej práci ako výchove svojho dieťaťa a strávenie voľného času s nimi. Množstvo detí sa správa ako okolie v ktorom vyrastá čo podľa nášho názoru nie je dobré pretože sú ovplyvnený a boja sa chovať možno nejako inak majú strach z toho, že ich ostatný neprijmu medzi seba.

M. Zelina (1996, s.19) charakterizuje výchovu „V širšom slova zmysle ako rozvíjanie možností človeka v užšom slova zmysle je to odborné a cieľavedomé rozvíjanie psychických procesov, funkcií a vlastností osobnosti.“ Hovorí, že človek a jeho psychické funkcie a procesy sú predmetom výchovy. Vo výchove je faktom interakčná jednotka vo vzťahu človek – svet, človek – človek, vychovávateľ – vychovávaný, a to najmä vo vzťahu k výchovným požiadavkám, normám a cieľom. Podľa J. Průchu (2003, s.277) „Výchova je proces zámerného pôsobenia na osobnosť človeka s cieľom dosiahnuť pozitívne zmeny v jeho vývoji. Rôzny autori chápu výchovu ako riadený proces ovplyvnený človekom, pedagógom, inštitúciou naplnený snahou podriadiť sa normám spoločnosti, ale i normám inštitúcie. (napr: G. A. Lindner, R. Hubert, J. Leif). Iní zas akceptujú úlohu samotného vychovávaného ako subjektu vlastného formovania a zvyrazňujú podiel osobnosti na vlastnom utváraní (J. J. Rousseau, J. Dewey, E. Key, C. Freinet, a ďalší).

Tretí prúd vychádza pri vymedzení výchovy z interakcie medzi pedagógom a žiakom (napr.: D. S. Peters, G. Mialaret ai.). Účinnosť výchovy je závislá na miere interiorizácie výchovných vplyvov vychovávaným jedincom. K tomu dochádza jedine vtedy aj je jedinec otvorený pedagogickému pôsobeniu.“

„V najširšom slova zmysle je výchova ovplyvňovanie človeka človekom.“ M. Zelina (2004, s.10). Môžeme však hovoriť aj o ovplyvňovaní človeka zvieratám, prírodou všetkým. Dá sa povedať, že ide o vplyv a nie o výchovu. Môžeme povedať, že naše prostredie nás ovplyvňuje, ale nevychováva nás. Vychovávať sa dá aj prostredníctvom médií, tlače, internetu. Toto sprostredkovanie môže mať aj svoje obsahové a didaktické zvláštnosti. Virtuálne školy, triedy, univerzity, dištančné vzdelávanie sa pravdepodobne môžu stať formami vzdelávania najmä pre dospelých v budúcnosti – dá sa povedať, že možno aj v najbližších desaťročiach. Pri ovplyvňovaní človeka človekom môžeme hovoriť, že jeden subjekt pôsobí na ten druhý s takým cieľom, že ho chce vychovávať. *„Definícia výchovy je ovplyvňovanie a ovplyvňovanie je výchova.“* M. Zelina (2004, s.10) Nevieme presne usúdiť čo je jedno aj druhé znamenajú. Takto široko vymedzený pojem výchova môže mať základnú chybu v tom, že je málo utilitárna, použiteľná v praxi na odlíšenie od ovplyvňovania všeobecne, pretože nevymedzuje hodnotový, axiologický rozmer výchovy. M. Zelina (2004).

Túto definíciu sme sem dali preto, lebo sa dost' stotožňuje s našim názorom na pojem výchova. Tiež si myslíme, že ľudia sú v dnešnej dobe ovplyvnený najmä médiami a televíziou. Aj keď sa rodičia doma snažia o dobrú výchovu svojho dieťaťa stačí ak mu dovoľia pozerat' nejaké akčné filmy, alebo hrať na herných konzolách nejaké krvavé hry a dieťa sa hned' začne správať úplne inak. Namiesto toho, aby sa vonku s kamarátmi hrali s loptou začnú sa akože strieľať a zabíjať. K tej definícii, že môžeme hovoriť o ovplyvňovaní človeka človekom súhlasíme aj my poznáme dost' ľudí v našom okolí, ktorý pôsobia tak, že by chceli veľa ľudí zmeniť na svoj obraz aj keď to tak nejde. Každý rodič má nárok vychovať si svoje dieťa tak ako chce a nemal by im nikto do toho hovoriť. V súčasnosti sa ľudia veľmi radi starajú do tých druhých a presviedčajú ich o tom, že je správne to čo hovoria oni a to sa mi nepáči. Každý má mať svoj názor a ten by si mal aj presadiť.

1.2 Ciele výchovy

V tejto podkapitole sme sa rozhodli troška venovať cieľom výchovy. Predstavujú nejaký zámer, ktorý chceme vo výchove dosiahnuť. Pre každého človeka, alebo teda rodiča je hlavným cieľom vychovať dobré a poslušne dieťa. Nie vždy to však dopadne tak ako si to predstavujeme. Veľkým problémom v dnešnom svete je to, že deti sú dneska veľmi ľahko ovplyvniteľné. Pokiaľ nechodia do školy, alebo sa nestretávajú s nejakou partiou vonku je všetko v poriadku, ale keď začnú chodiť von s kamarátmi a do školy už chcú mať zrazu všetko to čo majú ostatní. Keď chce mať dieťa čo najviac kamarátov urobí pre to všetko možno sa začne správať aj tak ako oni aj keď je to proti ich vôli. Deti sa veľmi často chovajú podľa vzorov, ktoré vidia v televízii, alebo v novinách či časopise. Nehovoríme, že je to zlé keď má niekto nejaký vzor ak ide o nejakého športovca, alebo dobrého speváka či herečku. Ale pokiaľ ide o nejakého človeka, ktorý robí nejakú nepeknú vec napríklad zabíja ľudí a teší sa z toho to už podľa mňa nie je pekný vzor. Preto sme sa rozhodli v tejto podkapitole venovať aj cieľom výchovy. Čerpali sme z knihy od A. Gogovej a kolektívu. A niečo sme našli aj na internete.

Základným znakom výchovy je cieľavedomosť. Čím je cieľ výchovy konkrétnejší, tým je lepšia jeho realizácia. Výchovné ciele sú konkretizované v konkrétnych zložkách výchovy – rozumovej, mravnej, etickej, telesnej, technickej, environmentálnej a pod.

„Za základnú otázku v živote človeka považujeme cieľ, ktorý chceme dosiahnuť.“ A. Gogová a kol. (2004, s.52). Na uspokojovanie ľudských potrieb a dosiahnutie cieľov potrebuje človek poznať hodnotové zameranie. Najmä mladí ľudia potrebujú vo svojom živote vzory, vízie, ideály na uspokojovanie svojich životných potrieb, ale najmä orientáciu na cieľové hodnoty, v ktorých je vyjadrený obsah a zmysel života človeka. Výchovné ideály ako aj všeobecné predstavy, obrazy o človeku ako nositeľovi najdôležitejších hodnôt sú ovplyvňované sociálno – historickými podmienkami a premenami spoločnosti a rôznymi filozofickými a pedagogickými koncepciami, ktoré ich podmieňujú.

„Rozmanitosť zmien v spoločnosti a filozofických smerov vytvára aj rozmanitosť ideálov výchovy, ktoré sa líšia vlastnosťami, svetonázorom, hodnotami, miestom atď.“ A. Gogová a kol. (2004, s.52,53).

Je veľmi zložitý vytvoriť ideál výchovy do jednej celkovej myšlienky, či postoja, aký má byť ľudský ideál, aby sa človek mohol stať plnohodnotným. Gogová a kol. (2004)

1.3 Pluralizmus

V tejto kapitole uvedieme definíciu pluralizmu, ktorú sme našli v pedagogickom slovníku a vo filozofickom slovníku a v inej literatúre. Pluralizmus je vlastne filozofickým smerom uznávajúci existenciu viacerých podstát, opak monizmu. Je to rôznorodosť názorov. Podľa nášho názoru v pluralizme ide najmä o to, aby mal každý možnosť povedať svoj názor. Myslíme si, že je správne keď má každý možnosť povedať to čo si myslí a nie je ovplyvnený názormi druhých pretože sa boja povedať svoj názor na niečo. Bohužiaľ v dnešnom svete je to tak, že nie každý má odvahu povedať na niečo svoj názor a postoj. Ja som veľmi dobrý príklad na to. Keď som niekde s ľuďmi, ktorých veľmi dobre poznám viem sa im postaviť a povedať čo si myslím, ale horšie je to už v triede na prednáške keď sa nás spýtajú aký máme na to názor vždy sa bojím niečo povedať, lebo sa bojím, že poviem nejakú hlúposť aj keď mám na to svoj názor nikdy ho nepoviem. A v tomto sa ja už asi nikdy nezmením. Sú aj také ľudia, ktorý menia svoje názory veľmi rýchlo najprv povedia niečo čo si myslia a keď príde niekto iný a povie si svoj názor na to hneď s ním súhlasia aj keď je to proti ich názorom a postojom. Každý človek má právo mať vyjadriť svoj postoj a nemá byť ovplyvnený niekym iným, alebo niečim čo videl v televízii, alebo čítal v novinách či v časopise. Aj keď si musíme povedať pravdu, že v dnešnom svete je to tak. V tejto kapitole najprv uvedieme informácie o pluralizme, ktoré sme získali v pedagogickom slovníku od J. Průcha a neskôr čo sme našli vo filozofickom slovníku. Nakoniec tejto kapitoly uvedieme aké druhy pluralizmu poznáme a čo je princípom pluralizmu čo sme už možno načrtli aj v našich myšlienkach, ktoré som tu práve dopísali.

J. Průcha (2009, s.202) „*Uvádza v pedagogickom slovníku taktiež pluralita. Princíp vzdelávania politiky, podľa neho majú byť vo vzdelávacej sústave zabudované možnosti pre voľbu rozdielnych vzdelávacích dráh jednotlivca. To zaisťuje predovšetkým odlišné vzdelávacie programy a alternatívne školy. V ČR bol tento pluralizmus legislatívne zavedený v roku 1990 a to návrhom novelizácie zákona č. 29/1984 Zb. podľa neho sa odstraňuje jednotná škola a zavádza sa diferencované vzdelávanie podľa schopností žiakov a súčasná školská sústava v súlade s politickým a ideologickým pluralizmom dopĺňuje*

o súkromné a cirkevné školy.“ Lit.: Správy o národnej politike vo vzdelávaní – Česká republika. Praha, ÚIV 1996.

Podľa G. Durozoia (1994) pluralizmus (z latinského plura). Pluralizmus umožňuje veciam existovať individuálne, t.j. každé veci majú svoju formu (W. Janees). Zo sociálneho hľadiska znamená pluralizmus možnosť súčasnej existencie rôznych postojov politických, náboženských v rámci určitej skupiny alebo spoločnosti.

L. Hanus (1997) rozpráva vo svojej knihe o princípe pluralizmu. Podľa neho je sociologická a politická, i keď podľa neho je v základe filozofická. Písal o tom v polovici šesťdesiatych rokov, avšak nikdy predtým ani potom už nespracoval podobnú tému. Podľa neho je pluralizmus javom 20. storočia, najmä v jeho druhej polovici. Môžeme ho avšak nájsť už aj vo filozofii 19. storočia (u W. Jammesa) taktiež i v 18. storočí (u G. Leibniza). Hanus ponímal pluralizmus ako chápanie a vysvetľovanie vecí v ich mnohosti a celosti a prejavovalo sa to už v štyridsiatych rokoch. Podľa neho je už sám katolicizmus pluralistickým.

1.3.1 Aké druhy pluralizmu poznáme

Pluralizmus môže byť tiež: Vo všeobecnosti môže ísť o akceptáciu/(ko)existenciu možných rôznych názorov/metód/skupín. Vo filozofii je filozofickým smerom podľa ktorého existuje viacej druhov súcna, duchovných podstát (ontologický pluralizmus: opak monizmu a dualizmu) a foriem poznávania (gnozeologický pluralizmus). V politike ide o viaceré politické strany ktorých existencia a činnosť funguje vlastne za rovnakých podmienok. Ide tam ešte o spojenie niektorých území s veľkou samostatnosťou. V sociológii ide o spoločnosť skladajúcu sa z veľa koexistujúcich sociálnych skupín, ktoré si konkurujú (životný štýl). V náboženstve ide o koexistenciu viacerých a rôznych náboženstiev. (www.wikipedia.sk)

1.3.2 Princíp pluralizmu

Dá sa povedať že pluralizmus je základným princípom vo výchovno-vzdelávacom procese. Tento princíp má za cieľ viesť ľudí k samostatnému rozlišovaniu svojich názorov, postojov, ale predovšetkým aj k rešpektovaniu názorov druhých ľudí. V tomto procese sa to dá chápať ako odtrhnutie výchovy ľudí od života. Môžeme povedať, že výchova je ovplyvnená najmä zmenami vo svete a zmenou správania sa v spoločnosti. Tento princíp má naučiť mládež počúvať druhých. Pod pluralitou môžeme chápať existenciu viacerých názorov. Každý človek má iný názor na život na svet v ktorom žijeme. Pedagóg by nemal chcieť od svojich požadovať, aby sa stotožňovali s jeho názormi na svet. Pretože každý má mať možnosť vyjadriť svoj názor. Mal by im poskytnúť ten priestor na vyjadrenie vlastného názoru. S týmto súvisí sociálna aktivita žiakov. Ide o činnosť ktorej výsledkom je tvorba materiálnych a duchovných hodnôt. Základnými znakmi pre sociálnu aktivitu žiakov sú hlavne tvorivosť, spoločnosť a uvedomelosť. S. Kontirová (2005)

Tento odkaz, ktorý sme našli na internete sme sem dali najmä z toho dôvodu, že veľmi vystihuje myšlienky, ktoré by sme na pluralizmus použili aj my.. To, že sa tam píše o tom, že výchova je najmä ovplyvnená najmä zmenami vo svete s tým sa úplne stotožňujeme. Áno niektorí ľudia v dnešnom svete sa boja prejaviť a povedať si svoj názor radšej sedia doma a hovoria si aký je k nim svet nespravodlivý. Ani sa netreba čudovať pretože čo sa dialo v posledných rokoch sa nijak nedá nazvať pozitívnym. Ľudia si dnes závidia a navzájom sa ohovárajú a bohužiaľ to už nie je len medzi neznámymi ľuďmi, ale aj medzi rodinami čo je smutné. Rodiny sa už tak nenavštevujú ako to bolo v minulých časoch keď stále niečo oslavovali, alebo sa len tak stretli. Dnes je to už tak, že sa stretnú len výnimočne aj to len preto, lebo sa niečo udeje. A sme toho názoru, že to bude stále už len horšie.

1.4 Pedagogická axiológia

„Hodnota je to, o čo sa má človek snažiť, čo stojí za to, aby sa stalo predmetom chcenia.“ František Krejčí

„Najistejšiu existenciu budú mať veci, ktoré budeme hľadať celý život, a ktoré nikdy nenájdem.“ Étienne Souriau

Pojem hodnota, hodnotová orientácia je pojem odvodený z gréckeho slova timé (cena, hodnota, odmena).

„Problém hodnôt je taký starý ako ľudská existencia v užšom slova zmysle slova ako filozofické myslenie.“ M. Váross (1970, s.11).

V tejto kapitole sme chceli vysvetliť a upresniť pojem hodnoty aké druhy poznáme a kde hodnoty zaraďujeme. A hlavne aký význam majú hodnoty v živote človeka.

Dá sa povedať, že každý človek má iný hodnotový rebríček, ktorý sa mení tým ako človek dospieva. Keď sme boli deti jediné čo nás trápilo bolo ako a s kým sa budeme hrať. Vtedy boli pre nás dôležitý iba rodičia, kamaráti a hračky. Postupom času ako sme dospievali a začali chodiť do školy a mali sme čoraz viac povinností začali byť pre nás dôležité aj iné veci ako napríklad škola, úlohy a najmä prospech, ktorý sme v škole dosahovali. Keďže sme chceli v živote niečo dosiahnuť museli sme sa raz za čas aj učiť a nie sa hrať iba s kamarátmi aj keď nás to ešte stále bavilo. Za najťažšie obdobie života môžeme považovať dospievanie kedy prichádzame na strednú školu spoznávame nových ľudí a medzi naše najdôležitejšie hodnoty patrí vtedy asi láska, kamaráti a zábava. Vtedy akoby pre nás rodičia ani neexistovali, alebo sú pre nás iba osobami, ktoré nám iba rozkazujú to čo máme robiť a, že sa máme učiť aj keď nás to nebaví. Rodičia, škola a učitelia strácajú svoju hodnotu v našom živote. Po skončení strednej školy sme plní ideálov rozmýšľame nad tým čo bude ďalej a hlavnou hodnotou ktorú vtedy máme sú peniaze a kariéra. Niektorý sú natoľko šikovný, že stíhajú aj zamestnanie počas školy aj keď je to veľmi náročné. Nedá sa povedať, že človek to má ľahké aj v dospelosti. Každý by sa mal rozhodnúť medzi kariérou a rodinou. Dnes si už každý rodinu zakladá trocha v neskoršom veku v minulosti to bolo trochu inak.

Rodina dnes už znamená veľkú zodpovednosť a hlavne veľké finančné zaťaženie, ale bohužiaľ nájdú sa aj také rodiny kde sú už aj deti a rodičia sa viac zaujímajú o svoju kariéru ako o svoje dieťa čo je zlé, lebo dieťa je potom vychovávané veľmi zle. Keď si ich rodičia nevšímajú cítia sa ukrátené vtedy rodičov už nemôžeme považovať za základnú hodnotu ich života.

Hodnoty skúma filozofická disciplína **axiológia**. Významnosť axiológie definoval Obdržálek, keď písal: „*Axiológia sa vo filozofických prácach objavuje dávno pred výskumom postojov.*“ Z. Obdržálek (2004, s.261) Povaha hodnôt a ich rozbor je ťažkou otázkou, pretože hodnota ako taká sa neobjavuje osamote, ale je vymedzená inými hodnotami a sama determinuje, ako vo význame horizontálnom, tak i vertikálnom. „*Preto je nutné hovoriť o hodnotách ako o súbore vzájomne previazaných hodnôt.*“ Prvotné znaky skúmania hodnôt sa objavujú vo filozofii už v 19. a 20. storočí. Pri ich vzniku stáli Hermann Lotze (1817 – 1881) a Franz Brentano (1838 – 1917). Lotze uviedol pojem hodnota do filozofie ako prvý. Bol toho názoru, že „*hodnoty sa dotýkajú v podstate celého ľudského konania a poznania.*“ Brentano pokladal hodnoty za zážitkové intencie. Predstavitelia prvých teórií hodnôt vychádzali z individuálnych diferencií v organizácii istého všeobecného súboru ľudských črt. Ako prvý, ktorý sa venoval veľmi intenzívne štúdiu hodnôt bol Eduard Spranger. „*Nevnímal hodnoty ako ciele dočasné (prechodné), ale celoživotné. Vychádzal z myšlienky, že duša je teologickou štruktúrou a zmysluplné vzťahy duševných funkcií sú založené na vzťahu duše k hodnotám. Hodnoty podľa neho nie sú racionálne podložené, ale vo svojej podstate iracionálne skutočnosti. Zo základu duše pôsobí nekonečný pud, neprestávajúca túžba po hodnote a tá je samotným jadrom života a jeho hnacou silou.*“ M. Čižmárik, L. Ištvaniková (2007) (www.saske.sk) Podľa Rokeacha (1973) sú hodnoty presvedčenia týkajúce sa vhodnosti (desirableness) správania a tiež sú „*vytrvalou vierou, že špecifický spôsob správania alebo konečného stavu existencie je osobne alebo sociálne preferovanejší než opačný spôsob správania alebo konečného stavu existencie.*“ (Rokeach, 1973, s. 5; Beckett, Maynard, 2005, s. 8). Rokeach rozlíšil osemnásť terminálnych hodnôt a osemnásť inštrumentálnych hodnôt. (Rokeach, 1979): **Terminálne hodnoty**: - múdrosť, - sloboda, - sebaúcta, - zmysel pre výkon, - svet v miery, - rovnosť, - svet krásy, - vnútorná harmónia, - bezpečie rodiny, - sociálne poznávanie, - šťastie, - vzrušujúci život, - pohodlný život, - skutočné priateľstvo, - zrelá láska, - národná bezpečnosť, - radosť, - spása.

Inštrumentálne hodnoty: - intelektuálny, - schopný, - čestný, - zodpovedný, - predstavivý, - nezávislý, - veľkorysý, - logický, - ambiciózný, - nápomocný, - odvážny, - sebakontrolujúci, - milujúci, - odpúšťajúci, - radostný, - slušný, - čistotný, - poslušný.

Pri zisťovaní týchto hodnôt postupoval Rokeach tak, že vymenoval hodnoty a vysvetlil ich a potom požiadal ľudí, aby mu ich zoradili podľa dôležitosti v ich živote. Dôležitým vzťahom je vzťah hodnoty – správanie (chovanie). Na vzťah hodnôt so správaním upozorňuje Abbotová (1988), ktorá ich určuje ako: „*silné, relatívne pevné determinanty správania.*“ Podobne to tak určuje aj Severová (1986). „*Hodnoty sa tiež podieľajú na spôsobe nášho života tým spôsobom, že preferencia nami zvolených hodnôt sa odráža v životnom štýle a našom správaní.*“ M. Čižmárik, L. Ištvaniková (2007) (www.saske.sk)

Podľa A. Gogovej a kol. (2004) pojem hodnota je v dnešnej pedagogike veľmi často používaným pojmom, ale keďže ju využívajú a používajú aj mnohé iné vedy ako napríklad psychológia, sociológia i filozofia, ktoré k tomuto pojmu pripisujú aj ďalší obsah, objavujú sa starosti pri jej interpretácii. Pretože axiológia je predovšetkým a výlučne filozofická disciplína, ktorá sa zaoberá hodnotami, je základom pre pedagogickú axiológiu budeme sa teda zaoberať pojmom hodnota predovšetkým z hľadiska filozofického. „*Vnímanie hodnoty sa v histórii menilo podľa toho, ako si zodpovedala príslušná filozofia na základnú filozofickú otázku a to otázku bytia. Na základe toho sa hodnota chápala buď ako transcendentálna (Platón) alebo ako objektívna kvalita (Locke). Až v novoveku zásluhou bádenskej školy, ktorá oddelila ontologické chápanie od axiologického sa začala hodnota analyzovať ako výlučne antropologická kategória.*“ A. Gogová a kol. (2004, s.70). Tým sa filozofii otvárajú príležitosti dôkladnejšie rozoberať hodnotu a stále viac je chápaná pomocou pojmu funkcia, ktorý obsahuje činnú účasť v subjekt – objektovom vzťahu. Väčšie množstvo hodnôt, ktoré sa v individuálnom a spoločenskom živote objavujú, sú globálne vyjadrené kvality kompletných sústav funkcionálnych závislostí, pričom množstvo zúčastnených funkcií je teoreticky neurčiteľný. „*Hodnoty sú špecifikum ľudského chápania reálnych pojmov a vyjadrujú viac – menej globálne kvality spomínaných sústav funkcií v ich pôsobnosti na jednotlivca a spoločnosť. Teda hodnoty si uvedomujeme len vtedy, keď reflektujeme jednotlivé stránky reality – vecí, javy, skutočnosti, idey, vzťahy, kvality a pripisujeme im nejakú funkciu v našom živote.*“ A. Gogová a kol. (2004, s.70,71).

L. Ďurič a M. Bratská a kol. (1997, s.107) „*Hodnoty sú pre človeka životnými princípmi, ktoré sa podieľajú na utváraní vzťahov človeka k rozmanitým stránkam jeho života.*“ Pojem hodnota nemôžeme zaradiť do psychológie, alebo do pedagogiky, pretože sa s ním môžeme stretnúť aj vo filozofii najčastejšie zrejme v axiológii ktorá je celkovou teóriou hodnoty a hodnotenia, v sociológii, etike, politike, ekonómii. To znamená, že predovšetkým vo vedách, ktoré majú predovšetkým najbližšie k pedagogickým a psychologickým disciplínam. Keďže sa filozofia skoro vždy zapodievala obzvlášť situáciou človeka v tomto svete, nemohla obísť fakt, že ľudia chápu diferencovane a že na ľubovoľného človeka aj preto môže „tá istá situácia“ pôsobiť inak.

Pokiaľ rozumieme svoje vlastné bytie ako čosi dané a vedomie iba ako zrkadlo, v ktorom chceme vyzerat' čo najlepšie a najvýnimočnejšie, tak potom pripisujeme rozdielnosť „zrkadlenia“ v prvom rade svojej vlastnej márnivosti, alebo chybám a omylom zrkadla. C. Diatka (2005)

S. Kučerová (1996, s.45) „*Axiológia (z gréckeho axiá – hodnota, cennosť) – náuka o hodnotách a hodnotení. Ontológia (z gréckeho on – bytie) – náuka o bytí. Gnozeológia (z gréckeho gnósis – poznanie) – teórie poznania.*“ Nielen v prírode, ale aj v mnohých najrozšírenejších sférach sociálneho a osobného života označujeme veľa skutočností pomenovaním HODNOTA. Najdôležitejšími hodnotami v živote človeka sú v dnešnej dobe predovšetkým rodina, domov. Mnohý si veľmi cenia pracovitosť, čestnosť, pravdovravnosť, úprimnosť, poctivosť.

1.4.1 Podstata hodnoty

S. Kučerová (1996, s.65) „*Ak hovoríme o hodnotách, máme na mysli buď všetko, čo prináša uspokojenie, čo uspokojuje naše potreby a záujmy, alebo máme na mysli hodnoty v užšom slova zmysle, základné kultúrne kategórie, ktoré odpovedajú našim vyšším tendenciám, normám a ideálom, zvlášť sociálnym, mravným a estetickým.*“ Pojem hodnota, pokiaľ ide o jeho jadro nie je v histórii filozofie definovaný jasne. „*Tak ako hodnotenie bolo uvedené do všetkých základných vzťahov vzhľadom k poznaniu, tak taktiež pojem hodnota bol zaradený do všetkých základných logických kategórií.*“ S. Kučerová (1996, s.65). Môžeme povedať, že pre každého z nás má hodnota inú cenu.

Pre niekoho hlavnou hodnotou v živote je rodina keď sú všetci spolu a sú zdraví. Pre niektorých je zas v živote dôležité keď majú okolo seba veľa priateľov na ktorých sa môžu vždy spoľahnúť čo je správne. Ale nájdu sa aj taký pre ktorých hlavnou hodnotou v živote je práca v práci strávia viac času ako doma s rodinou a deťmi čo podľa nás nie je správne. Keď už má niekto rodinu mal by sa venovať viacej jej ako svojej kariére ak keď dobrá kariéra v dnešnom dobe je veľmi dôležitá a treba sa vedieť dobre postarať o rodinu. Ale náš názor je ten, že v živote je najdôležitejšie keď máme okolo seba rodinu, ktorá nás má rada a sme všetci zdraví.

1.4.2 Delenie hodnôt

Hodnotovú hierarchiu použili viacerý psychológovia ako podklad na vytvorenie osobnostnej typológie.

Grác (podľa Barátovej a Turčeka 1999) „*zdôrazňuje tvorbu hodnôt ako celoživotný proces, ktorý sa realizuje na základe učenia.*“ Delenie:

- *Hodnoty nepoznané*
- *Hodnoty poznané, ale neuznané*
- *Hodnoty uznané, ale neželané*
- *Hodnoty želané, priťahujúce*

Osecká (1990) rozlišuje nasledujúcich deväť kategórií hodnôt:

- *Allocentrické – porozumieť a pomáhať ľuďom*
- *Intelektuálne – byť inteligentný, mať vedomosti*
- *Sociocentrické – pracovať pre spoločnosť*
- *Estetické – mať vkus a zmysel pre krásu*
- *Zdokonaľovanie – usilovať sa o dokonalosť*
- *Prestíž – dosahovať úspech a uznanie*
- *Prijemnosť – žiť príjemne a pohodlne*

- *Materiálne – mať veľa peňazí*
- *Emocionálne – prežívať silné pocity*

T typologického hľadiska rozdeľujeme hodnoty na **materiálne a duchovné** (Stokols, 1990, Dorotíková, 1980) a **materialistické a postmaterialistické** (napr: Flanagan, Inglehart 1987, Inglehart, 1997). M. Čižmárik, L. Ištvaníková (2007) (www.saske.sk)

Napr: E. Spranger a C. Morris. E. Spranger (1930) vytvoril sústavu tzv. „ideálnych typov“, t.j. takých osobnostných vzorov, ktoré sú príznačné vždy pre jednu zo 6-tich hodnotových orientácií, ktoré sám navrhol.

Ide o tieto typy:

- *Teoretický – cieľom je hľadanie pravdy, hodnotou je poznanie*
- *Ekonomický – cieľom je sebauchovanie, hodnotou je užitočnosť*
- *Estetický – cieľom je hľadanie harmónie, hodnotou je krása*
- *Sociálny – cieľom je konanie dobra, hodnotou je láska*
- *Politický – cieľom je ovládanie druhých, hodnotou je moc*
- *Náboženský – cieľom je sebaapresahovanie (trascendencia), hodnotou je jednota.*

C. Morris (1956) rozlíšil v hodnotovej orientácii človeka tri základné zložky, ktorých pomerné zastúpenie sa u každého človeka líši. Nazval ich cesty života:

- *dionýzovská – vyznačuje sa snahou o splnenie aktuálnych prianí*
- *prométeovská – vyznačuje sa snahou o účinné vychádzanie so svetom*
- *budhistická – vyznačuje sa snahou o ovládnutie seba samého*

V psychológii sa neustále viedli spory o tom, že ktoré sú to primárne hodnoty a, ktoré určujú život človeka. S. Freud (1856 – 1939), ktorý je známy najmä ako tvorca psychoanalýzy, pokladal za primárnu túžbu po slasti, ktorou sa uspokojuje sexuálna nevyhnutnosť. Ďalší dôležitý psychoterapeut A. Adler (1870 – 1937) pokladal za primárnu

túžbu po moci vychádzajúcu z pocitu menejcennosti. V súčasnom období sa osobitne presadzuje presvedčenie, ktorú do psychológie priniesli mnohí zástupcovia existencializmu (filozofický smer zameraný na hodnotu existencie, bytia človeka na svete) ktorú založil viedenský psychoterapeut V. E. Frankl (1905). V zmysle tohto presvedčenia primárnou hodnotou, ktorá určuje konanie človeka, je túžba po zmysle. Význam života a vykonávanie hodnôt v ňom sú tým integrujúcim pôvodcom duševného života jedinca, sú tým, „čo robí život hodný žitia“. Môžeme hovoriť, že uvedené tri primárne hodnoty znamenajú spolu jednotlivé úrovne hierarchie potrieb podľa Maslowa: „Túžba po slasti pramení z fyziologickej úrovne potrieb, túžba po moci z psychologickej a túžba po zmysle z úrovne sebaaktualizácie.“ (www.rogerzine.sk)

1.4.3 Hodnotové orientácie

Názov pochádza z latinského slova **oriens** čo znamená východ, ráno, **orientatio** smerovanie na východ. V angličtine **value orientations**, nemčine **Wertorientierungen**, francúzštine **orientations on valeur** a v ruštine **orientácii v stoimost'ach**.

Ide o významné prvky ľudskej osobnosti, dôležitý činiteľ jej motivačnej sféry: združujú v sebe dôležité skúsenosti, ktoré človek získal v priebehu svojho života. Mohli by sme k nim pristupovať aj ako k súhrnu mnohých iných hodnôt, ktoré vykazujú určitú zameranosť v dôsledku hierarchického usporiadania. „*Pojem hodnotové orientácie vznikol na rozhraní niekoľkých disciplín – filozofie – axiológie (teória hodnôt, filozofie a kultúrnej antropológie, sociológie, sociálnej psychológie a všeobecne psychológie, a takisto početných smerov teórií a prúdov v týchto oblastiach.*“ L. Ďurič a M. Bratská a kol. (1997, s. 105). Ťažkosti hodnotovej orientácie s ťažkosťami hodnôt začali viac pútať záujem výskumníkov v 60 rokoch 20. storočia. V oblasti hľadania najvhodnejšieho referenčného rámca pre vypracovanie problematiky hodnotovej orientácie môžeme vydvihnúť zaujímavý príspevok na poli vedy – teóriu dispozícií, ako ju spracoval V. A. Jadov a jeho kolegovia (1979, 1980). L. Ďurič a M. Bratská a kol. (1997).

J. Grác (1979) pojmom hodnotové orientácie chápe spôsob, ako a najmä prečo sa niektoré javy a predmety odrážajú u človeka ako hodnoty a hodnotové systémy zamerajúce ľudské chápanie, alebo správanie určitým smerom. Viacerí autori hovoria, že východiskom pôvodu hodnotovej orientácie sú potreby, vo väčšej miere možno hodnotové orientácie považovať za výsledok procesu socializácie. Vďaka nej vzniká u človeka jeho základná hodnotová orientácia, ktorá závisí najmä od vonkajších exogénnych činiteľov, ale najmä od výchovného pôsobenia. Ak človeka považujeme za sociálnu bytosť, ktorá je determinovaná sociálno-kultúrnym systémom, neskôr v rôznych kultúrnych spoločenstvách sa môžeme zoznámiť s výskytom rôznych hodnotových orientácií. Posledné tri desaťročia sa zvýšený záujem venuje výskumu hodnôt a hodnotovej orientácii z hľadiska kultúrnych osobností jednotlivých názorov (cross – cultural – studies). Závery prieskumov nasvedčujú tomu, že odlišnosti etike, medzikultúre a náboženstve rôznych národov, ale aj sociálnych postavení ovplyvňujú profil hodnotovej orientácie a tak aj profil individuálneho a spoločenského zmyslu. Veľký prieskum zrealizoval napríklad aj M. H. Bond (1988) s Rokeachovým prehľadom hodnôt u 9 národov a s variantom RVS – čínskym prehľadom hodnôt (CVS) 21 národov a piatich svetadielov. Výsledky, ktoré dosiahol prirovnával k ekonomickému rozvoju krajín, ktoré zapojil do výskumu. Rozdielnosť v hodnotovej orientácii môže byť najmä vtedy ak si porovnáme jednotlivcov v rôznych spoločenských vrstvách v rámci spoločnosti. Záležia najmä od podmienok hmotných a materiálnych podmienok života ľudí. Jestvujú odlišnosti v hodnotovej orientácii, ktoré vznikajú pôsobením rôznych inštitúcií – rodiny, pracoviska, školy, ale i pôsobením jednotlivcov či osobností. Na hodnotovú orientáciu pôsobia s exogénnymi činiteľmi aj endogénne činitele aké sú napríklad vek, pohlavie, vlastnosti osobnosti... L. Ďurič a M. Bratská a kol. (1997).

1.4.4 Výskum hodnôt

Výskumom hodnôt predovšetkým mladých ľudí sa zaoberali napríklad: Kraus, Horák, Sak a ďalší. Sak (2000) rozdeľuje do 7 oblastí hodnotovú orientáciu mladých ľudí na základe svojich výskumov:

„Globálnu orientáciu (vyjadruje záujmy ľudského rodu – zdravie, mier, životné prostredie).“

„Reprodukčnú orientáciu (na rodinu, deti).“

„Hédonistickú orientáciu (na záujmy, záľuby, priateľov).“

„Profesnerozvojovú orientáciu.“

„Liberálnu orientáciu (sloboda a demokracia sa tu cení)

„Materiálno – egoistickú orientáciu.“

„Sociálne – hodnotovú orientáciu (byť užitočný druhým, verejne prospešné práce, spoločenská aktivita).“ J. Průcha (2009, s.836).

1.4.5 Výchova k hodnotám

Vo výchove sa nazbieralo veľa špecialistov, ktorý sú toho názoru, že treba systematicky ovplyvňovať hodnotovú štruktúru dospelujúcej mládeže. Tento názor sa začal objavovať na začiatku šesťdesiatych rokov. Ako prvých autorov, ktorý sa venovali tejto problematike sem môžeme zaradiť napríklad: Rogersa, Rokeacheo, Kluckhohna v Českej republike je to predovšetkým S. Kučerová (1996).

„*Výchova k hodnotám*“ ako samostatná oblasť nemá v Českej republike v pedagogike žiadnu tradíciu. O hodnotách sa predovšetkým hovorí v oblasti estetickej, etickej (mravnej), občianskej a multikultúrnej výchove. Hedstrom, Ahrens, Superka (1976) opísali päť prístupov pri výchove k hodnotám:

- *Vštepovanie hodnôt*: ide tam o to, aby žiaci prijali štandardy a normy a identifikovali sa s nimi.
- *Podceňovanie morálneho vývoja*: tento prístup je postavený na koncepcii štadiálneho morálneho vývoja.
- *Analýza hodnôt*: ide tu o racionálne myslenie a vedecké skúmanie hodnôt. V tejto koncepcii ide najmä o analýzu sociálnych hodnôt.
- *Vyjasňovanie hodnôt*: v tomto bode ide najmä o to, ako pôsobiť na žiakov na rozvoj ich hodnôt. V češtine sa tento prístup nachádza v publikácii od Simona, Howa a Kirschenbauma s názvom *Vyjasňování hodnot (1997)*. Snaží sa priviesť žiakov

k vytváraniu vlastného hodnotového systému s pomocou zapojenia racionálnej a emocionálnej stránky osobnosti.

- *Aktívne učenie:* ide tu najmä o to, aby vychovávaný dostali šancu jednať podľa svojich hodnôt. Individuálne osoby si uvedomujú alternatívy, voľne si z nich môžu vyberať, upresňujú si správnosť voľby a vďaka tejto voľbe aj konajú. J. Průcha (2009, s.836,837)

2 VÝCHOVA K HODNOTÁM V KULTÚRNOM A NÁZOROVOM PLURALIZME

V tejto kapitole by sme chceli trocha zreferovať to čo je multikultúrna výchova. Multikultúrna výchova vychádza najmä z toho, že žijeme v pluralitnej spoločnosti, v ktorej sa od seba neodlišujeme iba názormi, pohľadmi na život, ale najmä, že sa v pluralitnej spoločnosti odlišujeme aj tým, že patríme k rôznemu etniku, národu, rase. Podľa nášho názoru pluralita má nie len rozmer názorový a hodnotový, ale aj ten národnostný, kultúrny a etnický.

Rozdiel medzi multikulturalizmom a pluralizmom je asi ten, že multikulturalizmus je spájaný najmä s rozdielmi medzi národmi zatiaľ čo pluralizmus je omnoho všeobecnejší pojem, ktorý v sebe zahŕňa nie len rozdiely takpovediac vonkajšie (farba pleti, jazyk, zvyky), ale aj rozdiely takpovediac vnútorné (hodnoty, názory, postoje). Pluralizmus v sebe zahŕňa rozdiely medzi jednotlivcami (ich pohľady na život, ich životné stratégie, teda oblasť hodnôt, postojov, presvedčení). Myslíme si, že dosť podstatné je, že pedagogika s pojmom multikulturalizmus už pracuje. Preto sme sa rozhodli venovať pár strán práve multikultúrnej výchove.

2.1 Multikultúrna výchova

V dnešnej dobe jedným z najvážnejších problémov ľudstva konflikty medzi náboženskými, rasovými a etnickými skupinami. Niektoré veľmi vážne konflikty a hádky môžu prerásť až k vojnám, ktoré môžu trvať niekoľko rokov (napr: vojenské konflikty medzi Palestíncami a Izraelčanmi). „V českej terminológii sa okrem termínu „multikultúrna výchova“ používa aj označenie interkultúrna výchova, v anglickej terminológii sa uplatňuje termín *multicultural education/intercultural education*, v nemeckej terminológii sa používa *interkulturelle/multikulturelle Erziehung*.“ J. Průcha (2009, s.857)V súčasnosti sa zvyšuje význam multikultúrnej výchovy a zosilňuje sa záujem o tento druh vzdelávania najmä zo strany sociálnych vedcov, pedagógov a politikov. V pedagogike sa už dnes u nás aj v zahraničí berie multikultúrna výchova za neodmysliteľnú súčasť základného aj vyššieho všeobecného vzdelávania.

Napríklad u nás sa multikultúrnou výchovou zaoberá (Mistrík, 2005). V iných krajinách je multikultúrnej výchove venované nespočetné množstvo rôznych publikácií a rôznych

špeciálnych časopisov napríklad *Intercultural Education, Journal of Multilingual and Multicultural Development a rôzne iné*. J. Průcha (2009, s.857) Jednou z dobre mienených vízií v pedagogickej teórii sa zdokonalila v 60.rokoch minulého storočia v USA kde už etnické a rasové problémy predstavovali veľkú hrozbu. Začali vznikať rôzne projekty na zníženie nerovnosti a začali byť rozvíjané aj programy pre multikultúrnu výchovu. Neskôr sa začali rozširovať do západnej Európy a v roku 1989 prišli aj do slovenskej a českej pedagogiky a výchovy. Prehlbila sa do dvoch základných podôb:

- *„ako teória a ideová koncepcia formulujúca poslanie, cieľ a predpokladané účinky multikultúrnej výchovy.“*
- *„ako edukačné programy určené školám a uplatňované prostredníctvom kurikul (programu vzdelávania), učebníc a iných didaktických prostriedkov, alebo používané v mimoškolských vzdelávacích inštitúciách.“* J. Průcha (2009, s.857)

Môžeme povedať, že v súčasnosti je veľkým trendom preberanie iných krajín či už zo stránky etnickej, alebo náboženskej, ale predovšetkým v súčasnosti ide najmä o inú farbu pleti. V dnešnej dobe je veľmi veľa ľudí ktorým prekáža človek inej farby, ako by bol nejaký vyvrheľ, ktorý na tento svet ani nepatrí. Mne osobne sa takéto správanie nepáči. Nemôžeme predsa odsudzovať ľudí na základe toho, že má inú farbu pleti, alebo je z inej krajiny a má iné zvyky a inú kultúru. Preto som toho názoru, že je veľmi dobré ak sa na školách venujú multikultúrnej výchove a zaoberajú sa inými krajinami a zvykmi, ktoré majú iné. Dnes sú ľudia veľmi kritický voči iným krajinám aj najmä preto, lebo sa niektorým darí viac ako nám a závidia im čo je dnes úplne normálne a bežné. V nasledujúcich riadkoch sme sa venovali multikultúrnej výchove z hľadiska školy ako prebieha vyučovanie o multikultúrnej výchove na školách. Spomíname tam skôr vzdelávacie programy v Českej republike. Ide tu najmä o to, aby žiaci chceli chápať a boli ochotný prijať aj kultúru iných krajín a nie len tú svoju.

Interkultúrna kompetencia (intercultural competence). Ide tu o to, že sa očakáva, že multikultúrna výchova má možnosť vďaka vzdelávacím programom vytvoriť špecifickú kompetenciu na to, aby ľudia boli schopný chápať kultúru iných krajín a nie len tú svoju.

Dá sa povedať, že bolo vypracované veľké množstvo projektov, ktoré boli určené školám. Rôzne príručky pre učiteľov (podrobnejšie Průcha, 2001, 2006). Teraz by sme tu radi

spomenuli české vzdelávacie programy napríklad RVP ZV (2005) dokument, ktorý je neodmysliteľný pre všetky ZŠ stanovuje za jednu z najdôležitejších tém práve multikultúrnu výchovu a ich predpokladaný prínos pre žiakov:

Čo sa týka schopností a vedomostí:

- „poskytuje žiakom základné znalosti o rôznych etnických a kultúrnych skupinách žijúcich v českej a európskej spoločnosti.“
- „učí žiakov komunikovať a žiť s príslušníkmi odlišnej sociokultúrnej skupiny.“
- „rozvíja schopnosť spoznávať a tolerovať odlišnosti iných národností, etnických a náboženských skupín.“
- „rozvíja rozpoznávať prejavy rasovej neznášanlivosti a napomáha prevencii vzniku xenofóbie.“
- „poskytuje znalosť niektorých základných pojmov multikultúrnej terminológie ako napríklad: kultúra, etnikum, identita, diskriminácia, rasizmus, netolerancia..“

Čo sa týka hodnôt a postojov:

- „pomáha žiakom vytvárať postoje tolerancie a rešpekt k odlišným sociokultúrnym skupinám, reflektovať ich zázemie a uznávať ich.“
- „stimuluje, koriguje a ovplyvňuje jednanie a hodnotový systém žiakom, učí ich vnímať odlišnosť ako príležitosť k obohacovaniu.“
- „pomáha uvedomovať si nezlučiteľnosť rasovej, náboženskej, alebo inej neznášanlivosti s princípom života v demokratickej spoločnosti,“
- „vedie k angažovanosti pri prejavoch intolerancie, xenofóbie, diskriminácie a rasizmu.“ J. Průcha (2009, s.858)

Multikultúrna výchova (multicultural/intercultural education) ide najmä o pásmo teórie a výskumu, ale taktiež všestranných aktivít školských a mimoškolských.

Ide o oblasť kde sa spájajú prístupy pedagogiky, sociolingvistiky, psychológie kultúrnej antropológie, ale základ leží v pedagogike, lebo je druh zo špecifickou úlohou. Ide tu o poslanie, ktoré je oddané presvedčeniu , že podstata niektorých vzdelávacích obsahov,

ktoré sú začlenené do školských kurikul a konkrétnych vyučovacích postupov je možné formovať u žiakov pozitívny prístup k ľuďom inej kultúry ako majú oni. J. Průcha (2007)

„Multikultúrna výchova je „pedagogickou“ reakciou na kultúrnu diverzitu vo svete.“ J. Hladík (2009, s.39) Táto citácia podčiarkuje tvrdenie, že žijeme všetci v multikultúrnom svete, že je tomu tak a, že si musíme všetci zvyknúť na rozdielnosť vo svete a tolerovať ju. Teda musíme sa naučiť žiť vo svete plnom rozmanitosti v pluralitnom svete. J. Hladík (2009).

J. Hladík (2009, s.40) tu spomína dve paradigmy, dva prístupy:

- *Asimilacionistický - „zdôrazňuje toleranciu, avšak založenú na podpore existujúcej sociálnej štruktúre a mocenských vzťahov.“*
- *Pluralistický - „stojí na ideách spravodlivosti, rovnosti, slobody a dôstojnosti. Autor hovorí, že tento prístup sa snaží o komplexnosť, nechce byť založený na jednom sociálnom a politickom konštrukte.“*

J. Průcha (2007, s.170) uviedol dve základné koncepcie multikultúrnej výchovy: Koncepcia A: *„Multikultúrna výchova je proces, prostredníctvom ktorého si majú jednotlivci vytvárať dispozície k pozitívnemu vnímaniu a hodnoteniu kultúrnych systémov odlišných od ich vlastnej kultúry a na tomto základe majú regulovať svoje chovanie k príslušníkom inej kultúry.“* Koncepcia B: *„Multikultúrna výchova je konkrétny vzdelávací program, ktorý zabezpečuje žiakom z etnických, rasových, náboženských a iných skupín také učebné prostredie a také vzdelávacie obsahy, ktoré sú prispôbené špecifickým jazykovým, kultúrnym potrebám týchto žiakov.“*

Pokiaľ ide o koncepciu A ide tam najmä o úsilie zaradiť do školského vzdelávania také obsahy vďaka ktorým si žiaci osvojujú poznatky a postoje o iných národoch a etnikách, najmä o ich histórii a ich spôsobe života o tradíciách, ktoré majú. Cieľom je, aby tieto vedomosti, ktoré tu nadobudnú vylúčili predsudky voči príslušníkom iného národa, alebo rasy a umožnili tak pokojné nažívanie. Dost' podobné je to aj v iných krajinách.

Dnes už je multikultúrna výchova súčasťou ich oficiálnej vzdelávacej politiky a veľmi ju podporuje aktivitami UNESCO, Rady Európy, Európskej únie. Pomáha k tomu aj nemalý počet príručiek pre učiteľov, ktoré im napomáhajú k tomu ako najlepšie využiť multikultúrnú výchovu vo vyučovaní, ale aj mimo vyučovania.

Dá sa povedať, že multikultúrna výchova na školách môže prispievať k tomu, aby žiaci porozumeli kultúram iných krajín. Ide tu o jeden zásadný problém či sú plány a koncepcie multikultúrnej výchovy propagované a realizované vo výučbe. A či vôbec dochádza k nejakým výsledkom. V oblasti multikultúrnej výchovy nie sú o tom žiadne zmienky. *Uvedieme tri skupiny výskumných problémov a príslušných nálezov (podrobnejšie o tom Prúcha 1999b):*

1. *„Jednou zo základných otázok pre multikultúrnu výchovu je to, v akom veku deti a z ktorých zdrojov vznikajú negatívne postoje voči príslušníkom iných ras, alebo etník. Niektoré zahraničné výskumy zisťujú, že napríklad rasové predsudky vznikajú už v pomerne nízkom veku detí (5-6 rokov) a vo vyššom veku sa skôr zvyšujú než, aby sa pôsobením školy skôr znižovali.“*
2. *„Postoje mladých ľudí k imigrantom: V porovnávacích výskumom prevedených medzi mládežou v Kanade a Izraeli, teda v krajinách s vysokou emigráciou sa zistilo, že žiaci a študenti síce majú pozitívny postoj k emigrantom, avšak v hlbšej analýze sa ukazuje, že nejavia žiadnu ochotu učiť sa od spolužiakov – emigrantov niečo z ich kultúry (jazyk, tradície, piesne..).*

Existuje teda rozpor medzi pozitívnym postojom k emigrantom a nízkym záujmom o ich kultúru.“

3. *„Školská kurikula ako jeden zdroj kultúrnych predsudkov: Vo výskumoch sa zisťuje, že multikultúrna výchova má v školskom prostredí učebnice v rôznych krajinách „kultúrne skreslené“ prezentujú totiž taký obraz o susedných, alebo iných národoch, etnikách.., ktoré môžu viesť u žiakov k negatívnemu postoju k nim (podrobnejšie Prúcha, 1998a). Tak napríklad bolo dokázané, že americké učebnice sa zameriavajú len na dominantnú úlohu USA vo svete a národy Ázie prezentujú nie z hľadiska ich kultúry, ale kultúry americkej. J. Prúcha (2007, s.171).*

Takéto poznatky sú nadobudnuté vďaka empirickému výskumu, ktorý sa vykonával v oblasti etnopedagogiky. Ak sa hovorí o etnopedagogike hovorí sa o novej teoretickej a výskumnej oblasti interdisciplinárneho charakteru (skúma kultúrne a etnické faktory, ktoré pôsobia edukačné procesy v rodinnom, pracovnom a školskom prostredí (Prúcha,

2002d). Rada pre výskum etnopedagogiky sa zameriava na učiteľov na ich prípravu na multikultúrnu výchovu vo vyučovaní. J. Prúcha (2007).

Podľa J. Hladíka (2009, s.41) *„Pluralistický prístup, je vyústením postmoderného diskurzu.“*

Tu by sme sa chceli vyjadriť k deleniu, že v akom veku dieťaťa vznikajú negatívne postoje k ľuďom inej rasy, alebo inej kultúry. My sme toho názoru, že dnes je to už vo veľmi skorom veku. Deti chcú byť zaujímavé tým, že sa chcú ukazovať pred druhými či už kamarátmi, alebo spolužiakmi tým, že odsudzujú ľudí inej farby tým, že im vymýšľajú rôzne nadávky, alebo prezývky t.j. napríklad opice, negri atď čo sa nám veľmi nepáči, ale možno je to tým, že sme už starší a nepotrebujeme sa takýmto spôsobom ukazovať pred druhými. My si už svoj názor na to povieme či už je rovnaký s ostatnými názormi, alebo nie. Čo sa týka toho, že či by sa mala multikultúrna výchova vyučovať sme toho názoru, že ano. Ľudia by mali poznať a spoznávať kultúru iných krajín a nie iba tu svoju. Je to veľmi dobré keď niekto vycestuje niekam do zahraničia a pozná ich kultúru a zvyky ako keby o tej krajine nevedel vôbec nič. Ak máme byť úprimný my sme sa s multikultúrnou výchovou stretli až na vysokej škole, alebo teda aspoň si nespomíname, že by to bolo skorej. Boli to zaujímavé hodiny kde sme sa dozvedali kultúru iných krajín rôznymi aktivitami a potom sme sa o nich rozprávali.

2.2 19. storočie vo vzťahu k problematike hodnôt

Filozofia hodnôt vstúpila do filozofovania postupne a veľmi nenápadne. Vo svojej náplni má konzervatívnu povahu určuje a fixuje, status quo hodnotového prostredia. *„Aj dnes sa stáva nástrojom vydierania, vnucovania a presvedčovania o platnosti, realite, správnosti, normalite a iných „skutočných“ vlastností nášho konania a myslenia.“* P. Kondrla (2007, s.2) V 20. storočí sa filozofia hodnôt rozdelí do rôznych smerov, zostáva však inšpiračným momentom, či už pre úsilie definovať normalitu, alebo ako apel pre spochybňovanie limitov ukladaných hodnotným. P. Kondrla (2007)

„I. Kant pre formovanie myslenia v oblasti teórie hodnôt predstavuje základné východisko, na ktoré nadväzuje neskoršie filozofia.“ P. Kondrla (2007, s.4) On sa zaoberal skôr problematikou poznania a bytia. Zameriava sa skôr na racionalizmus a metafyziku. Východiskom pre teóriu hodnôt je súdnosť. P. Kondrla (2007)

„Pokus o vytvorenie systému, v ktorom by mali svoje miesto všetky hodnoty a ktorý bol schopný spracovať všetky požiadavky spoločnosti a bol by schopný ponúkať ideály pre rozvoj a pokrok, sa stala symbolom moderny a moderné sa stalo symbolom pokrokového.“ P. Kondrla (2010, s.45) S výnimkou, že sa na konci 19. storočia objavila axiológia ako filozofia hodnôt vznikla tiež filozofia života, ktorá napredovanie a vzostup človeka a jeho sociálnej klímy nevníma výslovne normatívne, má tendenciu k intuitivizmu a nejednoznačnosti vyjadrenej v normatívnom jazyku. Hlavným podnetom vo filozofii života zostávajú dejiny, ktoré podnietajú ku konaniu, napĺňanie ich cieľa je výzvou a ich smerovanie je smerovaním kompletnej humanitnej spoločnosti. P. Kondrla (2010)

V dejinnom procese hodnoty, ktoré boli obsiahnuté ako ideál završovania, na rozdiel od novokantovských škôl, sú v týchto filozofických prúdoch obsiahnuté skôr tajne a nejednoznačne, ako to už bolo naznačené a odkrývajú sa viac intuícii ako správne uvažovaniu. Tento postoj k hodnotám necháva voľné pole pôsobnosti pre klasifikujúci a konajúci subjekt aj v tom význame, že nie sú ostro stanovené hranice normality a skutočnej hranice, ktorá by vymedzovala pole funkcie hodnoty. Hodnota sa už nedá zadefinovať v skutočnom súde, ale je to skôr jej vysvetlenie v priebehu realizácie, správania a prítomňovania cez vplyvanie v dejinách. Hodnotový pluralizmus, ktorý sa snažíme v tejto práci spomenúť sa spája s postojom k otázke definovania podstaty človeka, ktorá prijíma nové vyjadrenie vo forme subjektu ako predstaviteľa princípu seberealizácie. P. Kondrla (2010)

„Pluralita hodnôt ktorú by sme v tomto smere mohli určiť ako základnú axiologickú pozíciu, tu vychádzame z momentu regulatívnej hodnoty, teda hodnoty, ktorá neponúka cieľ. Regulatívnou hodnotou, ak by sme si dovolili použiť tento výraz, je zodpovednosť. To znamená, že človek stojí sám pred sebou a hľadá zmysel, ciele a princípy svojho konania. Zodpovednosť je tu možné zadefinovať ako jednoznačný a centrálny prvok, v ktorom sa subjekt konfrontuje sám so sebou.“ P. Kondrla (2010, s.53,54)

Podľa Sartra by sa dalo povedať, že človek je vlastne počas svojho života oddaný svojim hodnotám, ktoré sú výsledkom pozvoľných sebarealizácií a svojich rozhodnutí. Človek by si mal vo svojom procese svojej sebarealizácie vytvoriť akýsi základ, ktorý ho bude zastupovať v nejakej vnútornej jednote prejavujúcej sa navonok. Dá sa povedať, že štrukturalizmus poskytuje človeku odlišnú pozíciu. Hodnota by sa mala stať usmerňovačom nášho konania je spojená s miestom nášho pôsobenia. „*Saussure zdefinoval priestor sebarealizácie človeka ako štruktúru, ako sieť vzťahov, po ktorých sa pohybuje.*“ P. Kondrla (2010, s.54) V súvislosti s historickým vedomím, skúsenosti ľudstva a pragmatického postoja sa každý jeden z nás ocitne v procese vlastnej existencie v rôznych pozíciách. Každý jeden z nás môže byť napríklad učiteľom, ale pri zmene pozície v štruktúre sa môže stať aj žiakom, môže byť i rodičom aj dieťaťom, nie však súčasne. Každá jedna pozícia v štruktúre má svoje vymedzené hodnoty, ktoré prítomnú pozíciu vystihujú. „*Teda tak, ako sa posúvame po štruktúre vzťahov a zaujímame v nej jednotlivé pozície, tak sa dostávame na miesta, ktoré sú charakterizované tým, že sú nositeľmi určitej hodnoty či hodnôt. Pluralita a rôznorodosť hodnôt sa vzťahuje na nové pochopenie hodnôt a ich ontologického statusu. Ďalším priestorom, v ktorom hodnoty dostávajú svoju podobu je priestor komunikácie, kde hodnota vyjadruje individuálne postoje subjektu.*“ P. Kondrla (2010, s.54)

2.3 Postmoderna a moderna – pluralita

Keď hovoríme v súvislosti s postmodernou o pluralite, tak máme na mysli takú pluralitu, ktorá: nevyrovnáva rozdiely, ale ich uvoľňuje, obhajuje a uchováva. Ďalej autor vo svojej knihe spomína aj jednu z podstatných hodnôt, ku ktorej by sa v súčasnosti malo vychovávať a tou je **spravodlivosť** (ide o to, že pluralita, ktorá je dnes faktom, si vyžaduje celkom nové ponímanie spravodlivosti – také, kde spravodlivosť bude brať do úvahy všetky zvláštnosti). W. Welsch (1993)

W. Welsch (1993, s.7,8) „*Postmoderna*“ *nie je iba výmyslom filozofov, ale aj snaha reflektovať, rozoznávať a uznávať skutočnosť prostredníctvom pojmov: pluralita, diferenciácia, disens, spor, multiperspektivita, uvoľnenie, decentralizácia, diachronie, disperzia subjektu, nesyntetizovateľnosť zmyslu. Jedná sa o pluralitu myslenie spôsobu jednania, hodnotových systémov, orientácií, racionalít, všetky „pravdy“ sa stávajú približné a rovnocenné.*“

V tejto knihe sa dočítame aj aký je rozdiel medzi modernou a postmodernou, že moderna stála na totalizujúcej racionalite, ktorá mazala všetky rozdiely. Dôležité je aj to, že postmoderna nie je ponímaná ako niečo nové, ale ako niečo čo má svoj základ v samom jadre európskej kultúry, za ktoré a to je pre našu prácu najdôležitejšie je považovaný pluralizmus, ktorý bol ochromený absolutizmom modernej doby. V tomto zmysle je teda postmoderna návratom k tomu čo je európskej kultúre vlastné, a čo je jej podstatou. Welschova koncepcia transverzálneho rozumu, ktorú rozvíja vo svojej knihe Naša postmoderná moderna. Táto koncepcia sa snaží podať riešenie problému plurality, ktorý je kľúčovým problémom súčasnosti. Transverzalita predstavuje možnosť uskutočnenia komunikácií rozdielného medzi rozdielmi a to bez toho, aby sa táto komunikácia vyčerpala odkrývaním týchto rozdielov. Tú skúsenosť má určite každý z nás keď sme v styku s niekým kto sa od nás líši tak to primárne, čo je pozadím komunikácie s niekým od nás odlišným, je vedomie jeho odlišnosti. Transverzalita predstavuje taký prístup, pre ktorý rozdielnosť nie je to primárne. Tento pojem sa vzťahuje k rozumu, k určitému typu racionality – Welsch hovorí o transverzálnom rozume.

Aký je to typ racionality? Taký, ktorý sa hodí do postmoderného pluralistického sveta, teda do sveta, ktorému vládnu rozdiely a mnohosť a nie jednota, ktorá bola typická pre modernu, ale nejde ani o absolutizáciu rozdielnosti a plurality, ktorá by predpokladala, že vo svete sú len rozdielni ľudia a skupiny, ktoré sa spolu nedokážu dohovoriť. Treba najskôr pochopiť dva iné typy rozumu: prvý totalizujúci, teda taký, ktorý všetku rozdielnosť a mnohosť odstráni a nahradí jednotou (napríklad pluralistickú spoločnosť spoločnosťou komunistickou, uniformnou), alebo potom druhý typ, kedy rozdielnosť predstavuje čosi absolútne a neprekonateľné, čo bráni dorozumeniu sa a komunikácii. Transverzálny rozum je kdesi medzi týmito dvomi extrémami on totiž neodstraňuje mnohosť a rozdielnosť, teda pluralitu, ale ju ponecháva pričom zároveň hľadá možnosti dorozumenia sa a komunikácie týchto rozdielných ľudí a skupín. Welsch prispieva aj do diskusie o spore medzi modernou a postmodernou a to tým, že jeho koncepcia pracuje s motívmi oboch strán. Nie je ani totalitne moderný ale nie je ani vyznávačom postmoderného ospevovania absolútnej rôznosti, ktorá medzi sebou nedokáže komunikovať. Naopak, obracia sa k rozumu ako k modernému nástroju, aby jeho pomocou vyriešil postmoderný problém plurality a rôznosti dalo by sa povedať, že hľadá taký typ racionality, ktorý bude schopný ponechať postmodernú pluralitu a rôznosť a zároveň bude

schopná túto rôznosť prepájať v komunikácii. Welsch vidí základ postmoderných koncepcií v tom, čomu hovorí „radikálna pluralita“. Postmodernu charakterizuje narastajúci počet životných foriem, koncepcií vedenia a spôsobov orientácie (v našom prípade možno tiež hovoriť o narastajúcom počte hodnotových orientácií). Táto pluralita je čoraz viac chápaná ako prirodzená súčasť skutočnosti, je stále viac uznávaná a oceňovaná, zároveň ale predstavuje základ problémov, s ktorými sa musí vyrovnávať postmoderná spoločnosť. Autor vo svojej knihe predstavuje aj niekoľko autorov, aby ukázal kedy a ako sa pluralita objavila v európskom myslení a akým vývojom prešlo jej ponímanie. Za zmienku tu stojí poznámka o Bachelardovi, ktorý ukázal, že pluralita nie je iba vynálezom estétov, ale že zodpovedá aj vedeckým objavom v 20. storočí. V tom istom duchu pokračuje poznámka o Lyotardovi, ktorý povedal, že skutočnosť nepochopíme z stanoviska jednoty, ale jedine zo stanoviska mnohosti. Vzťah postmoderny a moderny. Welsch ponúka veľmi rozumné riešenie, kedy postmodernu a modernu nechápe ako protiklady, ale ako vnútorné úzko späté dejinné obdobia. Welsch totiž vidí postmoderné tendencie napríklad uznanie a víťanie plurality už v moderne, s tým rozdielom, že kým moderna túžila po tom, aby túto pluralitu nahradila jednotou, tak postmoderna sa tohto projektu a tejto snahy vzdáva a chce dať slovo pluralite samotnej. Preto hovorí o postmoderne ako zradikalizovanej moderne, respektíve ako o postmodernej moderne. W. Welsch (1993).

2.4 Pluralita ako etická hodnota

„Nemôžeme hovoriť o postmoderne a nechať stranou jej etnickú komponentu. Postmoderna je už vo svojich východiskách založená eticky. Odhodlane sa zastáva autonómnych práv rozdielnych orientácií a životných foriem.“ Welsch (1993, s.38) Už behom moderny narastal rešpekt voči pluralite najskôr však voči interkultúrnej pluralite. Hovorí sa tu o pluralite kultúr mimo hraníc tej našej a o pluralite vo vnútri jednej kultúry v oboch prípadoch môžeme hovoriť o pluralite ako o hodnote, ktorú stojí za to ochraňovať. Pre postmodernu je veľmi významná interkultúrna pluralita. Vo vyspelých spoločnostiach je interkultúrna pluralita významnejšia ako kedykoľvek predtým.

Autor sa tu snaží vyzývať k rešpektu voči rôznosti. W. Welsch (1993).

„Postmoderná etika musí nájsť riešenie problému, ktorý spočíva v tom, že pravidla regulácie rozdielnych životných foriem a zmyslových svetov nie sú nikdy kompatibilné.“ W. Welsch (1993, s.39) To znamená, že rozdielnosť, ktorú prináša postmoderna, sa nedá úplne previesť na jeden spoločný princíp. Medzi hodnoty ku ktorým je potrebné vychovávať v pluralitnej spoločnosti uvedieme aj toleranciu. Welsch si vo svojej knihe kladie otázku ako by tolerancia mala vlastne vyzeráť. Hovorí, že nesmie ísť o pasívne akceptovanie, ale musí ísť o aktívny vzhľad do práva iných. Autor si vo svojej knihe kladie aj otázku akým hodnotám podriaďiť ľudské rozhodovanie sa v situácii plurality rôznych spôsobov života. Autor vlastne hovorí, že rozhodovať sa dnes vlastne znamená byť si vedomí dôsledkov, ktoré budú po tom rozhodnutí nasledovať. Hovorí sa teda o zodpovednosti, bráni ohľadov na to, že sú tu aj druhý, ktorých svojím rozhodnutím nesmiem obmedzovať. Je to vlastne typická liberálna etika stojaca na princípe: moja sloboda končí tam, kde začína sloboda druhého človeka. Základom je chrániť sa toho, aby som maximy, teda princípy môjho konania absolutizoval a chcel aj od druhých, aby si ich osvojili. Inými slovami, je potrebné realizovať vlastné morálne princípy – ale realizovať nie v zmysle negovať ich, alebo odstrániť, ale v zmysle oslabiť ich pôsobnosť iba na moje vlastné konanie. W. Welsch (1993).

2.5 Rozdiel medzi modernou a postmodernou

A. Mokrejš (2007) si vo svojej knihe kladie otázku, aký je vlastne charakter našej doby, hovorí, že žijeme v období duchovnej krízy, kedy prestávajú platiť tradičné hodnoty a nové iba zložito nachádzame. Autor tu presnejšie pomenúva súčasnú dobu a to, čo ju charakterizuje: rozdiel medzi modernou a postmodernou, to znamená medzi našou vlastnou súčasnosťou a dobou, ktorá našej súčasnosti bezprostredne predchádzala o postmoderne sa začína hovoriť v 60. – 70. rokoch na západe, u nás sa dodnes tomuto veľmi nevenuje pozornosť, ale môžeme povedať, že postmoderné princípy myslenia, či pohľadu na svet, vstúpili do spoločnosti po páde komunistického totalitizmu. Dôležité je najmä to ako sa moderna a postmoderna charakterizujú: Moderna pre túto dobu respektíve pre tento typ racionality je charakteristická dôvera v rozum, ktorý dáva človeku moc nad všetkým, rozvoj vedy a techniky, optimizmus vyplývajúci z dôvery vo vlastné schopnosti, to znamená, že pomocou vedy, techniky, rozumu sa podarí vyriešiť všetky problémy.

V súvislosti s vynáraním sa hraníc možností rozumu, sa objavujú dva prúdy skepsy voči moderne: **a)** taká, ktorá chce prehodnotiť pôvodné predpoklady projektu moderny, odhaliť jeho nedostatky a pokračovať ďalej v jeho realizácii. Tu sa objavuje aj pojem pluralizmus, konkrétne pluralizmus rôznych kultúr a duchovných tradícií, z ktorých každá sa napokon konfrontuje s tými istými problémami, čo kladie nárok na objavovanie takého typu komunikácie, ktorý pomôže týmto rôznym kultúram hľadať riešenia problémov, ktoré sa ich spoločne týkajú. **b)** druhý prúd **postmoderna** hovorí o tom, že projekt moderny totálne stroskotal. Hovorí sa napríklad o totalitnom nároku západnej civilizácie. Takisto už nikto nedôveruje veľkým príbehom o budovaní lepšej budúcnosti, čo nás vedie k tomu, aby sme opätovne premysleli kľúčové pojmy ako pravda, identita, záväznosť a zodpovednosť. Základný rozdiel medzi modernou a postmodernou (teda súčasnou dobou) spočíva v tom, že kým moderna svoj pohyb určovala takzvané „Veľkými príbehmi“, tak postmoderna týmto príbehom a víziám neverí, pretože sa ukázali byť scestné a chybné (priviedli nás až k holokaustu, druhej svetovej vojne či komunistickej totalite). Autor tieto príbehy pomenúva a konkrétne ich vidí takto: a) rozvoj vedecko – technickej civilizácie, b) demokracia, c) sociálna spravodlivosť a rovnosť – tieto tri, ak chcete hodnoty, boli chybnou silou modernej spoločnosti, snaha o ich dosiahnutie bola onou „veľkou víziou“, to, k čomu sa smerovalo.

Lenže dnes sa vyrovnávame s tým, že smerovanie k týmto hodnotám/cieľom prináša nové problémy: a) rozvoj vedecko – technickej civilizácie priniesol ekologickú krízu, etické otázky napríklad: genetické inžinierstvo, b) snaha o demokraciu, c) snaha o sociálnu spravodlivosť a rovnosť prináša neprimerané násilie, neúmerený rast úlohy štátu a jeho zneužívanie. Napokon je tu konštatovanie, že aj keď sa ukázalo, že oné „veľké vízie“ nesmerujú jednoznačne k stanoveným cieľom, ale ich sprevádza objavovanie sa nových problémov, stále stojí za to snažiť sa o ich dosiahnutie: na poli vedecko – technického rozvoja sa ukazuje, že snaha o jeho kultiváciu je nevyhnutná, pretože dnes už nikto nie je ochotný sa vzdať technických prostriedkov a vedeckých výsledkov.

Problém totalitarizmu. Totalitarizmus je presný opak pluralizmu. Kým pluralizmus počíta s tým, že existuje viacero rôznych pohľadov na jednu vec a všetky sú rovnocenné, totalitarizmus hovorí, že existuje iba jedno riešenie problému, iba jeden pohľad je správny a ostatné treba eliminovať ako určité ohrozenie. A. Mokrejš (2007)

2.6 Hodnoty a hodnotová orientácia v súčasnej dobe

„Všetka humanita a etika závisia na empatických schopnostiach človeka.“ Erazim Kohák.

„Ak filozof Wilhelm Windelband člení problémy filozofie na problémy vedenia a na problémy života, na problémy bytia a na problémy hodnôt, hovorí tým súčasne, že filozofia sa nemôže upínať len k vedeniu, ale že sa má zaberat' tiež umeleckým a mravným životom. Nejde teda skúmať len to čo je, ale musíme sa zaujímať tiež o to, čo bytie má.“ V. Spousta (2008, s.242)

V bežnom živote je každá naša aktivita viazaná dajakou hodnotou. Môžeme robiť hocičo, ale musí to mať pre nás nejakú hodnotu inak by sme to nerobili. Dá sa povedať, že aj keď nerobíme nič nazývame svoje nič nerobenie hodnotovým, lebo je nám dobre.

Ale najdôležitejšie je, že by sme si mali vo svojom živote stanoviť najvyššiu hodnotu a tou je hodnota ľudského života a presvedčiť všetkých o tom, že práve táto hodnota je najdôležitejšia a stojí za to, aby sme si ju vážili. A. Meinong definuje hodnotu ako všetko čo človeku môže prinášať uspokojenie. Dost' rovnako uvažuje B. Muller-Freienfels: *„Hodnoty považuje za vlastnosti objektu, ktorými človek uspokojuje svoje túžby, potreby a záujmy.“* Spousta (2008, s.243).

Chceli by sme na toto nadviazať. Sme toho názoru, že dnes už ľudia nerobia nič len tak z toho dôvodu, že by ich to bavilo, ale musí to mať pre nich aj nejakú hodnotu. Ako napríklad chodenie do práce ako vieme, že určite sa nedá chodiť do práce zadarmo, ale dnes už veľmi málo ľudí pracuje v takej robote ktorá ich trocha naplňa a baví. Aby zarobili čo najviac peňazí sú ochotný pre to spraviť všetko. Pokiaľ sme zdraví a všetko nám vychádza tak ako má je všetko v poriadku a nič iné nás nezaujíma, ale zabúdame na to, že najdôležitejšie v našom živote je náš život sám a zdravie a pokiaľ oň neprídeme nevedomuje si aké je to vzácne. Veľakrát sa rozčuľujeme za veci, ktoré za to ani nestoja. Hádame sa za také veci, ktoré nestoja ani za zmienku. Príroda, knihy pre nás už nemajú žiadnu hodnotu. Pripadá nám to, že pre väčšinu ľudí je najdôležitejšími hodnotami dnes už len televízia, míňanie peňazí za veci, ktoré možno niekedy ani nepotrebujeme, ale už je to proste tak a zrejme sa to už nikdy ani nezmení.

2.7 Premeny hodnôt

K premenám hodnôt dochádza pod vplyvom viacerých faktorov. Premeny hodnôt môžu byť ovplyvnené ekonomickou situáciou, politikou, vzdelaním. Príklady uvádzame v tabuľkách:

Pod vplyvom politického systému:

Premeny hodnôt	
Na konci 2 tisícročia	Na začiatku 3 tisícročia
Uzavretý neprejavovali svoje názory tak ako dnes. Zrejme sa asi báli prejaviť svoj názor	Otvorený dnes si už každý povie svoj názor na to čo si myslí aj keď sa nájdu ešte takí ľudia čo sú ovplyvnený inými názormi

Pod vplyvom spoločenského usporiadania:

Práca ako zdroj materiálnych hodnôt a obživy	Práca ako zdroj bohatstva, majetku
Úcta k tradičným hodnotám myslíme si, že tým autor myslel rodinu a zdravie, že dnes už ľudia prikladajú väčšiu úctu k práci ako k rodine	Spochybňovanie tradičných hodnôt
Úcta k starým rodičom v minulosti si deti viac vážili svojim starých rodičov chodili k nim na prázdniny a často sa s nimi stretávali	Neúcta k starým rodičom dnes si už starých ľudí veľa detí a dospelých neváži. Nestretávajú sa s nimi už tak často len keď je to nutné

Rešpekt k autoritám (učiteľom, policajtom) Policajti a učitelia boli v minulosti autoritami. Policajtov sa každý bál a mal pred nimi rešpekt a pred učiteľmi rovnako.	Nerešpektovanie autorít dnes už policajti nič neznamená každý si robí čo chce ľudia jazdia pod vplyvom alkoholu, alebo sa bijú a je im úplne jedno, že či ich policajti chytia a pred učiteľmi dnes už deti nemajú žiadnu úctu
--	--

Pod vplyvom ekonomickej situácie:

Práca ako nutnosť a povinnosť	Práca ako nutnosť
Obmedzená možnosť potravín v minulosti nebolo na výber také veľké množstvo potravín ako dnes	Neobmedzená možnosť potravín
Nutnosť uskromňovať sa tým mal autor na mysli možno to, že nebolo toho jedla toľko a preto sa veľa ľudí muselo uskromňovať každý mal nárok len na nejaké určité množstvo potravín	Veľké množstvo potravín

Pod vplyvom vzdelania a výchovy:

Vzdelávací a výchovný systém pevný a stanovený	Otvorený pre nové utvárajúce sa formy
Obmedzenosť vzdelávacieho systému	Pluralita vzdelávacieho systému (alternatívne a súkromné školy)
Vzťah učiteľa a žiaka je vzťahom vzdelávacieho subjektu k objektu vzdelávania	Vo vzťahu učiteľ – žiak je posilnené partnerstvo, spolupráca

Zmeny v osobnom živote:

Nahota a sex tabuizovaný	Nahota a sex úplne niečo normálne
Styk s modernými štýlmi západnej kultúry sú obmedzené	Voľnosť, nekontrolovaný import
Súkromný svet je uzavretý nepreberali sa rodinné vzťahy pred všetkými ako je tomu dnes	Súkromný život nie je nikým a ničím obmedzovaný dnes už ľudia nemajú problém hovoriť o svojich problémoch pred ostatnými čo sa týka rodiny, alebo dokonca aj o ich intímnom živote

V. Spousta (2008, s.246 - 248)

Na záver našej práce by sme chceli skonštatovať, že dnes už je všetko iné ako bolo v minulosti. V súčasnosti si ľudia nevedia vážiť všetko čo majú a chcú mať ešte viac. Hodnoty ako sú zdravie a rodina už nemajú žiadny význam. Ľudia si už nestrážia ani svoje súkromie dokážu sa baviť o veciach, ktoré si v minulosti ľudia vždy radšej nechali pre seba. V minulosti ľudia nemali toľko možností ako dnes čo sa týka pracovných ponúk, výberu množstva druhov potravín a nekonečného množstva oblečenia a elektroniky. Nevedeli čo sú to DVD prehrávače, počítače, playstationy a x-box. Deti si nemali čo závidieť keď chodili vo väčšine prípadov možno v rovnakom druhu oblečenia nebolo toľko toho na výber ako dnes. Dnes už každý pozerá na značku a deti si navzájom závidia. Samozrejme je to tak aj pri dospelých ľuďoch. Poniakto rodičia tak rozmaznávajú svoje deti, že keď vyrastú dovoľujú si všetko keď si povedia, že chcú toľko a toľko peňazí na tenisky, alebo na niečo iné tak toľko aj dostanú a v živote si nikdy nebudú vedieť poriadne na seba zarobiť, lebo sa vždy budú spoliehať na niekoho druhého. Podľa nás by mali byť od malička vedený k tomu, aby sa vedeli o seba v budúcnosti postarať. To je aspoň náš názor poznáme veľa prípadov kde sa chlapci či dievčatá chvália tým čo všetko majú, ale pritom si na to nezarobili oni, ale všetko im to platili rodičia. Ukazujú sa aké majú úžasné autá a super drahé oblečenie, ktoré si kúpili v zahraničí. U takýchto prípadov sú a vždy budú hlavnou a najvzácnejšou hodnotou PENIAZE.

ZÁVER

Tak a sme na konci našej práce. Síce niekedy s veľkými problémami so zháňaním materiálov, ale nakoniec sme radi, že sme to zvládli a , že sme to nevzdali. Sme veľmi radi, že sme nakoniec mali túto tému, lebo je veľmi zaujímavá a tiež sme sa dozvedeli veľa nových vecí o hodnotách. Dozvedeli sme sa aj veľa nových informácií, ktoré sme získali vďaka odbornej literatúre s ktorou sme pracovali.

Pre každého človeka sú v živote dôležité iné hodnoty. Každý si ich možno začne vážiť až keď ich stratí, ale tak to už v živote chodí. Ľudia si nevedia vážiť veci pokiaľ ich nestratia. Dá sa povedať, že sa to môže týkať všetkého lásky, straty milovanej osoby. Ľudia si často neuvedomujú ako majú radi danú osobu a ubližujú jej, ale až keď ju stratia uvedomia si, že ich v živote bola veľmi dôležitá. Týka sa to aj rodiny.

Každý človek má iný hodnotový rebríček, ktorý sa v priebehu života môže meniť. Napríklad v detstve si deti až tak neuvedomujú čo sú to hodnoty a predsa nejaké majú. V mladom veku môžu byť pre nás dôležitými hodnotami hlavne rodina a priatelia. Postupom času nám pribúdajú hodnoty ako sú napríklad zodpovednosť. Pre niektorých je dôležitý napríklad prospech v škole preto musia byť zodpovedný za svoj prospech v škole.

Za asi najťažšie obdobie v našom živote môžeme považovať dospievanie, kedy sa meníme či už je to fyzicky, alebo psychicky. Keď sme prechádzali pubertou asi každý z nás si pamätá, že sa nám často menila nálada, pocity. V tom období je pre nás veľmi dôležitá láska a hlavne mať milovanú osobu vedľa seba. Veľmi dôležité je mať aj veľa priateľov.

V dospelosti je pre nás asi najdôležitejšia kariéra. Mať dobrú prácu a dobre zarábať je asi pre každého dôležité, ale nikdy nesmieme zabúdať na svoju rodinu a, že nás doma vždy čaká niekto kto nás má rád.

V priebehu života sa každému človeku zmení hodnotový rebríček. V každom období života je pre nás dôležité niečo iné, ale nesmieme zabúdať na to, že najdôležitejšia by mala byť pre nás rodina a zdravie.

LITERATÚRA

DIATKA, C. 2005. *O etike a hodnotách*. 1.vydanie, Nitra: UKF, 2005, ISBN: 80-8050-822-4, 156 s.

ĎURICĎ, L., BRATSKÁ, M a kol. 1997. *Pedagogická psychológia*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1997, ISBN: 80-08-02498-4, 463 s.

DUROZOI, G., ROUSSEL, A. 1994. *Filozofický slovník*. Praha: EWA Edition, 1994, ISBN: 80-85764-07-5, 352 s.

GOGOVÁ, A., KROČKOVÁ, Š., PINTES, G. 2004. *Žiak – sloboda – výchova*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2004, ISBN: 80-8050-675-2, 308 s.

HANUS, L. 1997. *Princíp pluralizmu*. 1. vydanie, Bratislava: Lúč, 1997, ISBN: 80-7114-204-2, 120 s.

KONDRLA, P. 2007. *Filozofia hodnôt v 19.storočí*. 1. vydanie, Nitra: UKF, 2007, ISBN: 80-8094-027-4, 81 s.

KONDRLA, P. 2010. *Hodnoty a Postmoderna*. Bratislava: Milan Štefanko – IRIS, 2010, ISBN: 978-80-89256-50-1, 122 s.

KUČEROVÁ, S. 1996. *Človek – hodnoty – výchova*. 1. vydanie, Prešov: ManaCon, 1996, ISBN: 80-85668-34-3, 231 s.

PRŮCHA, J a kol. 2003. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003, ISBN: 80-7178-772-8, 322 s.

PRŮCHA, J. 2007. *Přehled pedagogiky*. Praha: Portál, 2007, ISBN: 80-7178-944-4, 272 s.

PRŮCHA, J. 2009. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009, ISBN: 978-80-7367-546-2, 936 s.

PRŮCHA, J. 2009. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009, ISBN: 978-80-7367-647-6, 395 s.

MOKREJŠ, A. 2007. *Duchovní ráz naší doby*. Praha: Triton, 2007, ISBN: 978-80-7254-960-3, 170 s.

ZELINA, M. 1996. *Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa*. Bratislava: IRIS, 1996, ISBN: 80-967013-4-7, 230 s.

ZELINA, M. 2004. *Teórie výchovy, alebo hľadanie dobra*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, 2004, ISBN: 80-10-00456-1, 231 s.

VÁROSS, M. 1970. *Úvod do axiológie*. Bratislava: Epoque, 1970, 353 s.

WELSCH, W. 1993. *Postmoderna – pluralita jako etická a politická hodnota*. Praha: KLP, 1993, ISBN: 80-901508-4-5, 58 s.

INTERNET

Pluralizmus. [3.2.2011] Dostupné on-line: <http://sk.wikipedia.org/wiki/Pluralizmus>

KONTIROVÁ, S., PILÁR, M., *Charakterizujte uplatnenie vybratých zásad výchovy v práci učiteľa*. [3.2.2011] Dostupné on-line: <http://www.google.sk/#hl=sk&source=hp&biw=1024&bih=380&q=Princ%C3%ADp+n%C3%A1zorov%C3%A9ho+pluralizmu+a+odideologizovania+v%C3%BDchovy+a+vzdel%C3%A1vania&aq=f&aql=&oq=&fp=55dd68c60eb6f8a8>

ČIŽMÁRIK, M., IŠTVÁNIKOVÁ L., *Hodnoty a hodnotové orientácie v zrkadle dejín*. [11.3.2011] Dostupné on-line: <http://www.saske.sk/cas/archiv/2-2007/cizmarik.html>

Hodnoty, problém mladých a starých. [3.4.2011] Dostupné on-line: <http://roger.czweb.org/hodnoty.htm>

ČASOPIS

HLADÍK, J. 2009. Paradigmatický dualismus ve výzkumu v multikultúrní výchově. In *pedagogická orientace*, ISSN: 1211-4669, č. 4, s. 40-52.

SPOUSTA, V. 2008. Krize současné společnosti a proměny hodnot na přelomu tisíciletí. In *Pedagogika*, roč. LVIII, č. 3/2008, s. 241-252.